

KATARZYNA KRÓLIKOWSKA

Uniwersytet Wrocławski

Wrocław, Polska

Rosyjskie złożenia z formantem paradygmatycznym w grupie leksykalno- -semantycznej „Nazwy osób, wyodrębnione ze względu na zawód lub rodzaj działalności” i ich polskie odpowiedniki

System leksykalny nieustannie się powiększa, korzystając z różnego rodzaju sposobów nominacji. Nowe jednostki językowe są tworzone w wyniku operacji słotwórczych, poprzez zapożyczanie lub kalkowanie wyrazów obcych, de-rywację semantyczną oraz tworzenie nazw wielowyrazowych. Na tę różnorodność, a co za tym idzie — potrzebę badań mających na celu określenie relacji między poszczególnymi sposobami nominacji w języku, jako pierwszy wskazał w latach pięćdziesiątych XX wieku Aleksander W. Isaczenko¹, później myśl tę rozwijał Miłosz Dokulil². Motywacja słotwórcza, traktowana jako sposób nominacji korzystający z wewnętrznych zasobów języka — inwentarza środków słotwórczych, stanowi ponadto centralne zagadnienie publikacji *Мотивация в словообразовательной системе русского языка* Igora S. Ułuchanowa. Autor skupia w niej swoją uwagę na miejscu motywacji słotwórczej w systemie leksykalnym i w tekście. Uzasadnia, dlaczego tak istotna jest analiza wyrazów motywowanych na tle całości słownictwa, zaznaczając, że wyrazy motywowane stanowią większą część leksyki. Jego zdaniem zbadanie procesów słotwórczych pozwala zrekonstruować mechanizmy nominacji i wskazać, jakie elementy rze-

---

¹ А.В. Исаченко, *К вопросу о структурной типологии словарного состава славянских литературных языков*, „Slavia” 27, 1958, z. 3, s. 334–352.

² М. Докулil, *Ke koncepcii porovnávací charakteristiky slovanských jazyků v oblasti „tvoreni slov”*, „Slovo a slovesnost” 24, 1963, z. 2, s. 85–105.

czywistości pozajęzykowej zostały odzwierciedlone w języku³. Przeprowadzając dychotomiczny podział słownictwa na wyrazy motywowane i niemotywowane, można określić udział słowotwórczych i niesłowotwórczych sposobów nominacji w procesie tworzenia nowych wyrazów, a tym samym zbadać, jakie jest miejsce wyrazów motywowanych na tle reszty słownictwa, co może stworzyć nowe perspektywy badawcze.

W niniejszym artykule chciałabym zaprezentować częściowe wyniki badań mających na celu zbadanie relacji między jednostkami językowymi powstałymi w wyniku działania różnych sposobów nominacji. Zostały one przeprowadzone na ograniczonym wycinku leksyki — odpowiadających sobie grupach leksykalno-semantycznych w dwóch językach słowiańskich: rosyjskim i polskim. Przedmiotem badań są nazwy osób, wyodrębnione ze względu na wykonywany zawód, specjalność, rodzaj zajęcia, charakter działalności. Tego typu analiza daje możliwość zrekonstruowania procesów tworzenia nazw zawodowych, czyli określenie, jak ludzie nazywają (a przez to postrzegają) samych siebie z perspektywy wykonywanego zawodu, a co za tym idzie — pełnionej funkcji w społeczeństwie i gospodarce. Zważywszy, że praca zajmuje większą część życia dorosłego człowieka i określa go jako członka społeczeństwa, zasadnym wydaje się zbadanie tej sfery leksyki zarówno z punktu widzenia semantyki, jak i mechanizmów nominacji.

Monografie poświęcone nazwom zawodów w językach słowiańskich to głównie opracowania o charakterze historycznym, dotyczące dziejów nazw konkretnych zawodów⁴, a także ich występowania na obszarze Słowiańszczyzny⁵.

Źródłem materiału dla języka rosyjskiego, który stanowił punkt wyjścia w badaniach, jest podrozdział słownika semantycznego pod tytułem *Названия лиц по профессии, специальности, роду занятий, характеру деятельности и связанным с ними действиям, отношениям*⁶. Materiał dla języka polskiego zebrałam, znajdując ekwiwalenty znaczeniowe dla słownictwa rosyjskiego w oparciu o słowniki dwujęzyczne. W badanej grupie leksykalno-semantycznej w języku rosyjskim występuje około 2750 jednostek leksykalnych, które przeanalizowałam pod kątem słowotwórczym, wspomagając się słownikami gniazd słowotwórczych. Spośród nazw reprezentujących niemalże wszystkie istniejące sposoby nominacji (derywaty proste, złożone, skrótowce, zapożyczenia, wyrazy rodzime, derywaty semantyczne, nazwy wielowyrazowe) jako przedmiot dalszej analizy wybrałam dość wąski wycinek leksyki — określoną klasę derywatów, którą tworzą złożenia

³ И.С. Улуханов, *Мотивация в словообразовательной системе русского языка*, Москва 2005, s. 68–69.

⁴ Zob. m.in. J. Rusek, *Dzieje nazw zawodów w językach słowiańskich*, Warszawa 1996; J. Siatkowski, *Słowiańskie nazwy wykonawców zawodów w historii i dialektach*, Warszawa 2005.

⁵ *Ogólnosłowiański atlas językowy. Seria leksykalno-słowotwórcza*, t. 8. *Zawody i życie społeczne*, red. J. Basara, J. Siatkowski, A. Basara, Warszawa 2003.

⁶ *Русский семантический словарь. Толковый словарь, систематизированный по классам слов и значений*, t. 1, red. Н.Ю. Шведова, Москва 2002, s. 195–325.

z formantem paradygmatycznym, w nomenklaturze rosyjskiej nazywanym sufiksem zerowym (*нулевой суффикс*).

W niniejszym artykule chciałabym przedstawić różnice w sposobie tworzenia nazw osób w obu językach poprzez przeanalizowanie, jakiego rodzaju ekwiwalenty występują w języku polskim dla jednego, określonego typu formacji słowotwórczych w języku rosyjskim (w tym przypadku złożzeń z formantem paradygmatycznym) w ramach badanej grupy leksykalno-semantycznej. *Composita* stanowią około 12% całego materiału, z czego do dalszej analizy wybrałam 82 złożenia z formantem paradygmatycznym. Dla 80 z nich podstawą słowotwórczą jest połączenie S + V, na przykład: *винодел, звездочёт, водолив, зверобой*, dla 2 — Ad + V: *скороход, живодёр*. Wszystkie wyrazy w tej grupie są nazwami wykonawców czynności, wyrażonej czasownikiem w końcowym członie złożenia i skonkretyzowanej przez człon pierwszy⁷. Ogólną parafrazę słowotwórczą można sformułować następująco: ‘ten, który wykonuje czynność wyrażoną czasownikiem, odnoszącą się do elementu rzeczywistości nazwanego rzeczownikiem lub w sposób wyrażony przymiotnikiem’. Pod względem struktury semantycznej wszystkie złożenia z tej grupy to złożenia nadrzędno-podrzędne egzocentryczne, gdzie człon czasownikowy jest nadrzędny, określane przez człon rzeczownikowy lub przymiotnikowy⁸. Pod względem formalnym formant interfiksialno-paradygmatyczny w czystej postaci występuje w 64 wyrazach, w 4 przypadkach w części odczasownikowej derywatu pojawia się ruchoma samogłoska, a w 14 — alternacja. Interfiks *-e-* występuje w 9 wyrazach, w pozostałych — interfiks *-o-*. W przeważającej większości derywaty uzyskały paradygmat rodzaju męskiego, z wyjątkiem wyrazu *книгоноша*, który jest rzeczownikiem współnordzajowym (*существительное общего рода*)⁹.

Na 82 rosyjskie złożenia z formantem paradygmatycznym przypada 96 polskich odpowiedników (zob. tabela 1). 22 wyrazy posiadają więcej niż jeden ekwiwalent, na przykład *землекоп* — *kopacz, robotnik ziemny* (odpowiednikami są derywat prosty i nazwa wielowyrazowa). W 9 przypadkach jeden polski ekwiwalent odpowiada kilku rosyjskim wyrazom będącym synonimami, na przykład: *smolarz* — *смоловар, смологон, смолокур*. Wśród polskich odpowiedników widać dużą różnorodność w realizacji sposobów nominacji. Znajdują się wśród nich wyrazy motywowane — derywaty proste i złożone, oraz wyrazy niemotywowane — wyrazy rodzime i zapożyczenia. Kolejną licznie reprezentowaną grupą, stojącą w opozycji do derywatów i wyrazów niemotywowanych, które traktuję łącznie jako nazwy syntetyczne (jednowyrazowe), są nazwy analityczne — dwu- i wielowyrazowe (nazwy złożone, zestawienia), to jest skonwen-

⁷ M. Blicharski, *Złożenia imienne w języku rosyjskim i polskim. Studium konfrontatywne*, Warszawa-Wrocław 1977, s. 57.

⁸ *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, t. 2, red. R. Grzegorzycowa, R. Laskowski, H. Wróbel, Warszawa 1999, s. 462–464.

⁹ *Русская грамматика*, t. 1, red. Н.Ю. Шведова, Москва 1980.

cjonalizowane połączenia wyrazowe pełniące tę samą funkcję, co rzeczownik — nazywające określony element rzeczywistości¹⁰. Tłumaczenia opisowe wyrazów rosyjskich przytaczane są z kolei, gdy nie istnieje ekwiwalent znaczeniowy w języku polskim, co świadczy o tym, że język polski nie wykształcił nazwy dla danego zawodu bądź stanowiska.

Na 96 polskich ekwiwalentów 63 wyrazy są motywowane słotwórczo (ponad dwie trzecie słownictwa w badanej grupie). Wśród nich występuje 49 derywatów prostych; 30 z nich to derywaty odrzeczownikowe, na przykład: *cukrownik*, *drwal*, *kamieniarz*, 17 — odczasownikowe, na przykład: *przewodnik*, *piekarz*, *nurek*, 2 — odprzymiotnikowe: *gorzelany*, *mierniczy*. W przypadku derywatów odczasownikowych podstawą słotwórczą jest czasownik wyrażający czynność, którą dana osoba wykonuje, dla derywatów rzeczownikowych — obiekt czynności wyrażony rzeczownikiem, derywaty odprzymiotnikowe są natomiast przykładami substancywizacji. Dla wszystkich tych derywatów w języku rosyjskim odpowiednikami są złożenia. Tam, gdzie w języku rosyjskim zaistniała potrzeba stworzenia nazwy zawodu czy stanowiska w oparciu o zarówno nazwę czynności, jak i jej obiektu, w języku polskim nazwy te utworzono, przyjmując za podstawę słotwórczą jedno albo drugie.

Większość derywatów prostych to formacje sufiksalne, w przypadku 36 z nich formantem jest sam sufiks, na przykład: *browarnik*, *kamieniarz*, *rybak*; występują również 4 przypadki sufiksacji w połączeniu z alternacją: *mydlarz*, *piekarz*, *przewodnik*, *szklarz*; a także 4 przykłady sufiksacji w połączeniu z ucięciem podstawy: *alpinista*, *geometra*, *kucharz*, *nurek*. 3 derywaty zostały utworzone poprzez zmianę paradygmatu: *froter*, *astrolog*, *marynarz*, przy czym w przypadku dwóch ostatnich w skład formantu wchodzi również ucięcie podstawy. Oprócz derywatów sufiksalnych występują także 2 wymienione wcześniej przykłady substancywizacji.

W badanej grupie znalazło się 14 złożzeń. Pod względem budowy semantycznej są to złożenia nadrzędno-podrzędne egzocentryczne, nazywające wykonawców czynności. 10 z nich ma strukturę S + V: *czarodziej*, *górolaz*, *rymopis*, *serowar*, *świniopas*, *brakorób*, *chleborób*, *piwowar*, *wierszokleta*, *miodosytnik*; 3 złożenia mają odwrotną strukturę — V + S: *nosiwoda*, *woziwoda*, *wyrwiząb*, co ciekawe, ich rosyjskie odpowiedniki to złożenia S + V: *водонос*, *водовоз*, *зыбодѣп*. Wynika to z faktu, że *composita* typu V + S kilkakrotnie częściej występują w języku polskim niż w rosyjskim¹¹. Jedno złożenie ma strukturę Adv + V: *szybkobiegacz*. We wszystkich przypadkach człon czasownikowy, niezależnie od tego, czy występuje w prepozycji czy postpozycji, jest członem nadrzędnym, określanym; człon drugi — rzeczownikowy lub przysłówkowy — jest członem określającym. Pod względem formalnym w złożeniach występuje interfiks -o-

¹⁰ J. Kaliszan, *Семантико-конденсационная универбация составных наименований в современном русском языке*, Poznań 1986, s. 7.

¹¹ M. Blicharski, *op. cit.*, s. 102–103.

oraz *-i-*, w 1 przypadku (w wyrazie *szybkobiegacz*) — brak interfiks¹². Spośród 14 złożzeń 12 zostało utworzonych za pomocą formantu paradygmatycznego, pozostałe 2 — za pomocą sufiksacji: *szybkobiegacz*, *miodosytnik*. Wszystkie *composita* są rzeczownikami rodzaju męskiego. Z analizy wynika, że na 82 złożenia z formantem paradygmatycznym w języku rosyjskim przypada tylko 12 polskich odpowiedników odzwierciedlających dokładnie tę samą strukturę i znaczenie.

Obok wyrazów motywowanych słowotwórczo w badanej grupie występuje 7 wyrazów niemotywowanych — są to wyrazy rodzime i zapożyczenia. Zarówno wyrazy motywowane, jak i niemotywowane mogą być traktowane jako nazwy syntetyczne (jednowyrazowe), które stoją w opozycji do nazw analitycznych (wielowyrazowych, złożonych) oraz do tłumaczeń opisowych. Tworzenie nazw wielowyrazowych można zaliczyć do niesłowotwórczych sposobów nominacji, natomiast w przypadku tłumaczenia opisowego nie można mówić wprost o działaniu mechanizmu nominacji; raczej o jego braku, ponieważ dana nazwa w języku ostatecznie nie powstała. Może to wynikać z faktu, że w konkretnym języku nie zaistniała potrzeba nazwania jakiegoś zjawiska lub w rzeczywistości pozajęzykowej to zjawisko nie występuje. Łącznie wśród polskich ekwiwalentów występują 33 przykłady niesłowotwórczych sposobów nominacji.

Wśród wyrazów niemotywowanych znajdują się 4 wyrazy rodzime: *chłop*, *górnik*, *myśliwy*, *pątnik*. Wyraz *chłop* jest pochodzenia ogólnosłowiańskiego (SEJP¹³, s. 62), *pątnik* w ujęciu diachronicznym jest wyrazem motywowanym, lecz synchronicznie jest uznawany za niemotywowany ze względu na zanik pierwotnej podstawy słowotwórczej — rzeczownika *pąc* (SEJP, s. 420). Wyrazy *myśliwy* i *górnik* są natomiast przykładami leksykalizacji — derywat i dawna podstawa słowotwórcza straciły więź semantyczną. Wyraz *myśliwy* powstał w wyniku substancywizacji przymiotnika, który pierwotnie miał znaczenie ‘rozmyślający o czymś, uważny’, później nastąpił rozwój semantyki do dzisiejszego znaczenia *łowcy* ze względu na to, że łowiectwo uważano za zajęcie wymagające rozmyślności i skupienia (SEJP, s. 345). Pierwotny przymiotnik zaniknął, a co za tym idzie — zaniknęła również więź semantyczna z innymi wyrazami z tym samym rdzeniem. Kolejny przykład leksykalizacji — wyraz *górnik* — być może powstał pod wpływem języka niemieckiego i jest kalką wyrazu *Bergmann* (SEJP, s. 175). Do zapożyczeń na pewno należy natomiast wyraz *pielgrzym*, pochodzący z łaciny, zapożyczony za pośrednictwem języka włoskiego (SWO¹⁴, s. 604), oraz *flisak* (SWO, s. 237) i *szyper* (SWO, s. 793) z języka niemieckiego.

Kolejną grupą są nazwy wielowyrazowe, przytaczane najczęściej wtedy, kiedy niemożliwe było znalezienie jednowyrazowego odpowiednika, na przykład: *polawiacz krabów*, *hodowca bawełny*, *tkacz dywanów*, *obcinacz gałęzi*. Łącznie

¹² *Gramatyka współczesnego języka polskiego...*, s. 458.

¹³ W. Boryś, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005, dalej: SEJP.

¹⁴ M. Jarosz, *Słownik wyrazów obcych*, Wrocław 2001, dalej: SWO.

występuje ich 20. 15 z nich to połączenie rzeczownika odczasownikowego (subiekt czynności) z rzeczownikiem w dopełniaczu (obiekt czynności), w przypadku rosyjskich odpowiedników ta sama struktura semantyczna zawarta jest w złożeniach. W 3 przypadkach nazwa wielowyrazowa to grupa syntaktyczna typu atrybutywnego (rzeczownik w połączeniu z przymiotnikiem): *człowiek pobożny*, *morski myśliwy*, *robotnik ziemny*. W 2 przypadkach nazwy wielowyrazowe mają formę grupy syntaktycznej, składającej się z kilku wyrazów: *pracownik zakładu przetwórstwa grzybów*, *robotnik w warzelni soli*¹⁵. Tłumaczenia opisowe występują w 6 przypadkach, w sytuacji kiedy w języku polskim w ogóle nie istnieje dana nazwa zawodu lub stanowiska, na przykład: *pracownik piekarni, zajmujący się przygotowywaniem ciasta*; *specjalista zajmujący się cięciem szkła*; *artysta rzeźbiący w kości*.

Powyższa analiza pokazuje, jak odmienne środki stosowane są w tworzeniu nazw zawodów i stanowisk w języku polskim, tam gdzie w analogicznej grupie w języku rosyjskim wystąpił jeden typ słowotwórczy — złożenie z formantem paradygmatycznym. Najliczniejsze są derywaty proste, stanowiące blisko połowę wszystkich analizowanych jednostek językowych. Kolejną liczną grupą są nazwy wielowyrazowe (około jedna piąta materiału), a dopiero trzecie miejsce zajmują złożenia (14 przykładów, co stanowi blisko jedną szóstą analizowanych nazw). Jest to konsekwencją faktu, że język polski przy tworzeniu pojęć złożonych częściej wybiera derywat prosty lub nazwę wielowyrazową¹⁶. Najmniej licznie reprezentowane są wyrazy niemotywowane oraz ekwiwalenty opisowe.

Zestawienie polskich odpowiedników wyrazów rosyjskich zostało przedstawione w tabeli 2. Sformułowanie bardziej szczegółowych wniosków będzie możliwe dopiero po zbadaniu całości materiału.

Tabela 1. Wyrazy rosyjskie oraz ich odpowiedniki w języku polskim

Lp.	Wyrazy rosyjskie	Polskie odpowiedniki
1.	<i>банкомѐт</i>	<i>bankier (w grach karcianych)</i>
2.	<i>богомаз</i>	<i>malarz ikon</i>
3.	<i>богомол</i>	<i>człowiek pobożny, pątnik, pielgrzym</i>
4.	<i>бракодел</i>	<i>brakorób</i>
5.	<i>верхолаз</i>	<i>robotnik pracujący na dużych wysokościach</i>
6.	<i>винодел</i>	<i>producent (wytwórca) win, winiarz</i>
7.	<i>винокур</i>	<i>producent (wytwórca) spirytusu, gorzelań</i>
8.	<i>водовоз</i>	<i>woziwoda</i>
9.	<i>водолаз</i>	<i>nurek</i>
10.	<i>водолей</i>	<i>czerpacz</i>
11.	<i>водолив 1</i>	<i>szyper</i>

¹⁵ M. Blicharski, *op. cit.*, s. 100–102.

¹⁶ *Ibidem*, s. 98.

Lp.	Wyrazy rosyjskie	Polskie odpowiedniki
12.	<i>водолив 2</i>	<i>czerpacz</i>
13.	<i>водонос</i>	<i>nosiwoda</i>
14.	<i>воскобой</i>	<i>pracownik woskowni</i>
15.	<i>грибовар</i>	<i>pracownik zakładu przetwórstwa grzybów</i>
16.	<i>дровокол</i>	<i>drwal</i>
17.	<i>дровосек</i>	<i>drwal</i>
18.	<i>живодёр</i>	<i>pracownik obdzierający zwierzęta ze skóry</i>
19.	<i>звездочёт</i>	<i>astrolog</i>
20.	<i>зверобой</i>	<i>morski myśliwy</i>
21.	<i>зверолов</i>	<i>łowca, myśliwy</i>
22.	<i>землекоп</i>	<i>kopacz, robotnik ziemny</i>
23.	<i>землемер</i>	<i>mierniczy, geometra</i>
24.	<i>землероб</i>	<i>chleborób, chłop</i>
25.	<i>змеелов</i>	<i>łowca węży (żmij)</i>
26.	<i>зубодёр</i>	<i>wyrwiząb</i>
27.	<i>каменотёс</i>	<i>kamieniarz</i>
28.	<i>кашевар</i>	<i>kucharz (w wojsku, w artelu robotniczym)</i>
29.	<i>китобой</i>	<i>wielorybnik</i>
30.	<i>книгоноша</i>	<i>kolporter, roznosiciel książek</i>
31.	<i>ковродел</i>	<i>tkacz dywanów</i>
32.	<i>костоправ</i>	<i>kręgarz</i>
33.	<i>косторез</i>	<i>artysta rzeźbiący w kości</i>
34.	<i>краболов</i>	<i>poławiacz krabów</i>
35.	<i>кукловод</i>	<i>marionetkarz, lalkarz</i>
36.	<i>лесоруб</i>	<i>drwal</i>
37.	<i>маслодел</i>	<i>maślarz</i>
38.	<i>медовар</i>	<i>miodosytnik</i>
39.	<i>мореход</i>	<i>żeglarz, marynarz</i>
40.	<i>мукомол</i>	<i>młynarz</i>
41.	<i>мыловар</i>	<i>mydlarz</i>
42.	<i>пивовар</i>	<i>piwowar, browarnik</i>
43.	<i>плотовод</i>	<i>flisak</i>
44.	<i>плотогон</i>	<i>flisak</i>
45.	<i>полотёр</i>	<i>froter</i>
46.	<i>птицелов</i>	<i>ptasznik</i>
47.	<i>рифмоплёт</i>	<i>wierszokleta, rymopis</i>
48.	<i>рудокон</i>	<i>górnik</i>
49.	<i>рыболов</i>	<i>rybak, wędkarz</i>
50.	<i>сахаровар</i>	<i>cukrownik</i>
51.	<i>свинопас</i>	<i>świniopas, świniarz</i>
52.	<i>скалолаз</i>	<i>wspinacz, alpinista, górrolaz</i>
53.	<i>скирдонправ</i>	<i>sternik, układacz stert (kop)</i>
54.	<i>скороход</i>	<i>szybkobiegacz; zawodnik uprawiający jazdę szybką</i>

Lp.	Wyrazy rosyjskie	Polskie odpowiedniki
55.	<i>следопыт</i>	<i>tropiciel</i>
56.	<i>смоловар</i>	<i>smolarz</i>
57.	<i>смологон</i>	<i>smolarz</i>
58.	<i>смолокур</i>	<i>smolarz</i>
59.	<i>солевар</i>	<i>robotnik w warzelni soli</i>
60.	<i>сталевар</i>	<i>stalownik, wytapiacz stali</i>
61.	<i>стекловар</i>	<i>topiarz, hutnik (w hucie szkła)</i>
62.	<i>стеклодел</i>	<i>szklarz</i>
63.	<i>стеклодув</i>	<i>dmuchacz</i>
64.	<i>стеклорез</i>	<i>specjalista zajmujący się cięciem szkła</i>
65.	<i>стихоплёт</i>	<i>wierszokleta</i>
66.	<i>сучкоруб</i>	<i>obcinacz gałęzi</i>
67.	<i>сыровар</i>	<i>serowar</i>
68.	<i>сыродел</i>	<i>serowar</i>
69.	<i>тестомес</i>	<i>pracownik piekarni, zajmujący się przygotowywaniem ciasta</i>
70.	<i>тигровлов</i>	<i>łowca tygrysów</i>
71.	<i>трубочист</i>	<i>kominiarz</i>
72.	<i>углежог</i>	<i>wypalacz węgla, węglarz</i>
73.	<i>хлебопёк</i>	<i>piekarz</i>
74.	<i>хлеборез</i>	<i>krajacz chleba</i>
75.	<i>хлебороб</i>	<i>rolnik</i>
76.	<i>хлопкороб</i>	<i>hodowca bawełny</i>
77.	<i>чародей</i>	<i>czarodziej</i>
78.	<i>шаповал</i>	<i>folusznik</i>
79.	<i>шерстобит</i>	<i>1. gręplarz; 2. folusznik, pilśniarz</i>
80.	<i>шерстобой</i>	<i>gręplarz</i>
81.	<i>шерстовал</i>	<i>folarz, folusznik, pilśniarz</i>
82.	<i>экскурсовод</i>	<i>przewodnik</i>

Tabela 2. Zestawienie polskich odpowiedników wyrazów rosyjskich

Lp.	Polskie odpowiedniki wyrazów rosyjskich	Typ odpowiednika ze względu na sposób nominacji	Odpowiadające wyrazy rosyjskie
1.	<i>alpinista</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>скалолаз</i>
2.	<i>артыста рzeźбиący в коści</i>	tłumaczenie opisowe	<i>косторез</i>
3.	<i>астролог</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>звездочёт</i>
4.	<i>bankier (w grach karcianych)</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>банкомёт</i>
5.	<i>brakorób</i>	złożenie S + V	<i>бракодел</i>
6.	<i>browarnik</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>пивовар</i>
7.	<i>chleborób</i>	złożenie S + V	<i>землероб</i>
8.	<i>chłop</i>	wyraz niemotywowany rodzimy	<i>землероб</i>

Lp.	Polskie odpowiedniki wyrazów rosyjskich	Typ odpowiednika ze względu na sposób nominacji	Odpowiadające wyrazy rosyjskie
9.	<i>cukrownik</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>сахаровар</i>
10.	<i>czarodziej</i>	złożenie S + V	<i>чародей</i>
11.	<i>czerpacz</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>водолей, водолив 2</i>
12.	<i>człowiek pobożny</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>богомол</i>
13.	<i>dmuchacz</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>стеклодув</i>
14.	<i>drwal</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>дровокол, дровосек, лесоруб</i>
15.	<i>flisak</i>	wyraz niemotywowany zapożyczony	<i>плотовод, плотогон</i>
16.	<i>folarz</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>шерстовал</i>
17.	<i>folusznik</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>шерстобит, шаповал, шерстовал</i>
18.	<i>froter</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>полотёр</i>
19.	<i>geometra</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>землемер</i>
20.	<i>gorzelany</i>	derywat prosty odprzymiotnikowy	<i>винокур</i>
21.	<i>górnik</i>	wyraz niemotywowany rodzimy	<i>рудокон</i>
22.	<i>górolaz</i>	złożenie S + V	<i>скалолаз</i>
23.	<i>greplarz</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>шерстобит, шерстобой</i>
24.	<i>hodowca bawełny</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>хлопкороб</i>
25.	<i>hutnik (w hucie szkła)</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>стекловар</i>
26.	<i>kamieniarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>каменотёс</i>
27.	<i>kolporter</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>книгоноша</i>
28.	<i>kominiarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>трубочист</i>
29.	<i>kopacz</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>землекоп</i>
30.	<i>krajacz chleba</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>хлеборез</i>
31.	<i>kręgarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>костоправ</i>
32.	<i>kucharz (w wojsku, w artelu robotniczym)</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>кашевар</i>
33.	<i>lalkarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>кукловод</i>
34.	<i>łowca</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>зверолов</i>
35.	<i>łowca tygrysów</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>тигролов</i>
36.	<i>łowca węży (żmij)</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>змеелов</i>
37.	<i>malarz ikon</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>богомаз</i>
38.	<i>marionetkarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>кукловод</i>
39.	<i>marynarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>мореход</i>
40.	<i>maślarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>маслодел</i>
41.	<i>mierniczy</i>	derywat prosty odprzymiotnikowy	<i>землемер</i>
42.	<i>miodosytnik</i>	złożenie S + V	<i>медовар</i>
43.	<i>młynarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>мукомол</i>
44.	<i>morski myśliwy</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>зверобой</i>
45.	<i>mydlarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>мыловар</i>
46.	<i>myśliwy</i>	wyraz niemotywowany rodzimy	<i>зверолов</i>
47.	<i>nosiwoda</i>	złożenie V + S	<i>водонос</i>
48.	<i>nurek</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>водолаз</i>

Lp.	Polskie odpowiedniki wyrazów rosyjskich	Typ odpowiednika ze względu na sposób nominacji	Odpowiadające wyrazy rosyjskie
49.	<i>obcinacz gałęzi</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>сучкоруб</i>
50.	<i>płatnik</i>	wyraz niemotywowany rodzimy	<i>богомол</i>
51.	<i>piekarz</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>хлебопёк</i>
52.	<i>pielgrzym</i>	wyraz niemotywowany zapożyczony	<i>богомол</i>
53.	<i>piłśniarz</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>шерстобит, шерстовал</i>
54.	<i>piwowar</i>	złożenie S + V	<i>пивовар</i>
55.	<i>poławiacz krabów</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>краболов</i>
56.	<i>pracownik piekarni, zajmujący się przygotowaniem ciasta</i>	tłumaczenie opisowe	<i>тестомес</i>
57.	<i>pracownik woskowni</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>воскобой</i>
58.	<i>pracownik zakładu przetwórstwa grzybów</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>грибовар</i>
59.	<i>pracownik obdzierający zwierzęta ze skóry</i>	tłumaczenie opisowe	<i>живодёр</i>
60.	<i>producent (wytwórca) spirytusu</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>винокур</i>
61.	<i>producent (wytwórca) win</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>винодел</i>
62.	<i>przewodnik</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>экскурсовод</i>
63.	<i>ptasznik</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>птицелов</i>
64.	<i>robotnik pracujący na dużych wysokościach</i>	tłumaczenie opisowe	<i>верхолаз</i>
65.	<i>robotnik w warzelni soli</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>солевар</i>
66.	<i>robotnik ziemny</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>землекоп</i>
67.	<i>rolnik</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>хлебороб</i>
68.	<i>roznosiciel książek</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>книгоноша</i>
69.	<i>rybak</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>рыболов</i>
70.	<i>rymopis</i>	złożenie S + V	<i>рифмоплёт</i>
71.	<i>serowar</i>	złożenie S + V	<i>сыровар, сыродел</i>
72.	<i>smolarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>смоловар, смологон, смолокур</i>
73.	<i>specjalista zajmujący się cięciem szkła</i>	tłumaczenie opisowe	<i>стеклорез</i>
74.	<i>stalownik</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>сталевар</i>
75.	<i>stertnik</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>скирдоправ</i>
76.	<i>szklarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>стеклодел</i>
77.	<i>szybkobiegacz</i>	złożenie Adv + V	<i>скороход</i>
78.	<i>szyper</i>	wyraz niemotywowany zapożyczony	<i>водолив 1</i>
79.	<i>świniarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>свинопас</i>

Lp.	Polskie odpowiedniki wyrazów rosyjskich	Typ odpowiednika ze względu na sposób nominacji	Odpowiadające wyrazy rosyjskie
80.	<i>świniopas</i>	złożenie S + V	<i>свинопас</i>
81.	<i>tkacz dywanów</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>ковродел</i>
82.	<i>topiarz (w hucie szkła)</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>стекловар</i>
83.	<i>tropiciel</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>следопыт</i>
84.	<i>układacz stert (kop)</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>скирдоправ</i>
85.	<i>wędkarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>рыболов</i>
86.	<i>węglarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>углежог</i>
87.	<i>wielorybnik</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>китобой</i>
88.	<i>wierszokleta</i>	złożenie S + V	<i>стихолёт, рифмолёт</i>
89.	<i>winiarz</i>	derywat prosty odrzeczownikowy	<i>винодел</i>
90.	<i>woźwoda</i>	złożenie V + S	<i>водовоз</i>
91.	<i>wspinacz</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>скалолаз</i>
92.	<i>wypalacz węgla</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>углежог</i>
93.	<i>wyrwizq̄b</i>	złożenie V + S	<i>зубодёр</i>
94.	<i>wytapiacz stali</i>	nazwa wielowyrazowa	<i>сталевар</i>
95.	<i>zawodnik uprawiający jazdę szybką</i>	tłumaczenie opisowe	<i>скороход</i>
96.	<i>żeglarz</i>	derywat prosty odczasownikowy	<i>мореход</i>

Bibliografia

Źródła

- Boryś W., *Słownik etymologiczny języka polskiego* (SEJP), Wydawnictwo Literackie, Kraków 2005.
- Jadacka H., Bondkowska M., *Słownik gniazd słotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego*, t. 2. *Gniazda odrzeczownikowe* (SGSWJO 2), Historia Iagellonica, Kraków 2001.
- Jarosz M., *Słownik wyrazów obcych* (SWO), Europa, Wrocław 2001.
- Vogelgesang T., *Słownik gniazd słotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego*, t. 1. *Gniazda odprzymiotnikowe* (SGSWJO 1), Historia Iagellonica, Kraków 2001.
- Skarżyński M., *Słownik gniazd słotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego*, t. 4. *Gniazda motywowane przez liczebniki, przysłówki, zaimki, przyimki, modulanty, onomatopeje, wykrzykniki* (SGSWJO 4), Historia Iagellonica, Kraków 2004.
- Skarżyński M. et al., *Słownik gniazd słotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego*, t. 3. *Gniazda odczasownikowe*, cz. 1–2 (SGSWJO 3), Historia Iagellonica, Kraków 2004.
- Русский семантический словарь. Толковый словарь, систематизированный по классам слов и значений* (PCC), t. 1, ред. Н.Ю. Шведова, Азбуковник, Москва 2002.
- Тихонов А.Н., *Словообразовательный словарь русского языка* (ССРЯ), t. 1–2, Астрель, Москва 2003.

Literatura

- Blicharski M., *Złożenia imienne w języku rosyjskim i polskim. Studium konfrontatywne*, PWN, Warszawa-Wrocław 1977.
- Dokulil M., *Ke koncepci porovnávací charakteristiky slovanských jazyků v oblasti „tvoření slov”*, „Slovo a slovesnost” 24, 1963, z. 2.
- Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, t. 1–2, red. R. Grzegorzczkova, R. Lasowski, H. Wróbel, PWN, Warszawa 1999.
- Kaliszan J., *Семантико-конденсационная универбация составных наименований в современном русском языке*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 1986.
- Ogólnosłowiański atlas językowy. Seria leksykalno-słotowórcza*, t. 8. *Zawody i życie społeczne*, red. J. Basara, J. Siatkowski, A. Basara, Instytut Języka Polskiego PAN, Warszawa 2003.
- Rusek J., *Dzieje nazw zawodów w językach słowiańskich*, Wydawnictwo Energeia, Warszawa 1996.
- Siatkowski J., *Słowiańskie nazwy wykonawców zawodów w historii i dialektach*, Uniwersytet Warszawski. Wydział Polonistyki. Instytut Sławistyki Południowej i Zachodniej, Warszawa 2005.
- Исаченко А.В., *К вопросу о структурной типологии словарного состава славянских литературных языков*, „Slavia” 27, 1958, z. 3.
- Русская грамматика*, t. 1, red. Н.Ю. Шведова, Наука, Москва 1980.
- Улуханов И.С., *Мотивация в словообразовательной системе русского языка*, Азбуковник, Москва 2005.

Compound Nouns Formed with Paradigmatic Formant in the Lexical-Semantic Group “The Names of People Related to Their Profession” in Russian Language and Their Polish Equivalents

Summary

The scientific goal of this article is to examine the vocabulary in analogic lexical-semantic groups taken from two Slavic languages — Russian and Polish — in terms of word-formative and non-word-formative ways of nominations. The subject of research is the names of people, related to their profession, occupation, specialty, type of occupation, the nature of business. The basis for the selection of the material is *The Russian Semantic Dictionary* (ed. N.Y. Shvedova). From over 2750 names in Russian, one type of derivatives — compound nouns formed with paradigmatic formant — has been chosen for further analysis (82 words). The Polish equivalents (96 words and expressions) have been divided into two groups: motivated words (63 words) and broadly defined unmotivated words and expressions, which represent non-word-formative ways of nominations (33 examples), such as native words (4), loanwords (3), compound names (20) and descriptive translations, when lexical equivalents could not be found (6). One type of derivative in the Russian lexical group and the variety of equivalents in Polish show the differences in terms of ways of nominations in parallel lexical groups in both languages.

Keywords: nomination, word formation, compound noun, derivative, unmotivated word

Сложения с нулевым суффиксом в лексико-семантической группе «Названия лиц по профессии» в русском языке и их польские эквиваленты

Резюме

Целью данной статьи является анализ типов польских эквивалентов для сложений с нулевым суффиксом, выступающих в лексико-семантической группе «Названия лиц по профессии, специальности, роду занятий, характеру деятельности» в русском языке. Базой для отбора материала послужил *Русский семантический словарь* под ред. Н.Ю. Шведовой. Среди около 2750 слов в этой группе, 82 — сложения с нулевым суффиксом. Их польские семантические эквиваленты (96 слов и выражений) можно разделить на две группы: мотивированные слова (63) как результат словообразовательного способа номинации и слова и выражения, которые представляют собой несловообразовательные способы номинации (33): исконные слова (4), заимствования (3), составные наименования (20) и описательные переводы (6), приводимые в случае, когда в польском языке нет лексического соответствия. Такая разновидность эквивалентов в польском языке для одного типа дериватов в русском языке свидетельствует о том, что в обоих языках по-разному реализованы механизмы номинации в рамках параллельных лексико-семантических групп.

Ключевые слова: номинация, словообразование, сложение, дериват, немотивированное слово